

Компетентнісний підхід до розвитку академічного письма у вищій освіті України

Шестакова Світлана Олександрівна¹

Опубліковано	Секція	УДК
21.11.2025	Освіта/Педагогіка	378.147:81'243(477)

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.17673750>

Ліцензовано за умовами Creative Commons BY 4.0 International license

Анотація. У статті здійснено науковий аналіз теоретичних і методологічних підходів до формування академічних компетентностей здобувачів, що розглядається крізь призму розвитку компетентнісної парадигми у вищій освіті. Систематизовано методики розвитку академічного письма, схарактеризовано чинники, що впливають на ефективність опанування майбутніми фахівцями наукового дискурсу, та узагальнено міжнародні й вітчизняні практики інституційної підтримки. Проведено порівняльний аналіз моделей формування академічних компетентностей у вітчизняному та світовому освітньому просторі, окреслено основні тенденції становлення академічної культури й визначено перспективні напрями подальших досліджень, спрямованих на підвищення якості письмової підготовки здобувачів вищої освіти.

Ключові слова: науковий дискурс, текстова компетентність, академічна доброчесність, міждисциплінарний підхід, комунікативна грамотність, інституційна підтримка, освітнє середовище, цифровізація навчання, професійна підготовка.

Competency-based Approach to the Development of Academic Writing in Higher Education of Ukraine

Annotation The article explores modern theoretical and practical approaches to the development of students' academic competences in the context of the competency-based paradigm of higher education, emphasizing the need to align educational objectives with the requirements of globalization and digital transformation. It examines the conceptual foundations of academic literacy, focusing on academic writing as a core component of professional and scholarly communication. Special attention is devoted to the interrelation between linguistic, cognitive, and communicative aspects of textual competence, as well as to the methodological principles underlying the formation of academic integrity and responsibility in the educational process.

The study systematizes innovative methods and pedagogical technologies used to foster students' academic writing skills, including project-based learning, peer review, reflective practices, and interdisciplinary collaboration. It identifies internal and external factors that influence the effectiveness of mastering academic communication – motivation, linguistic

¹ кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри державно-правових дисциплін та українознавства, Сумський національний аграрний університет, sshestakova1@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0003-4640-0379>.

background, teacher expertise, institutional policies, and the digital infrastructure of the educational environment. In addition, the article generalizes both international and Ukrainian practices of institutional support for academic development, analyzing university models, academic writing centers, and initiatives promoting open science and research ethics.

A comparative analysis of country-specific approaches to academic literacy formation reveals differences in pedagogical strategies, assessment systems, and the integration of digital tools for academic communication. The research highlights key trends in the evolution of academic culture: the transition from reproductive to creative learning, the growing role of interdisciplinary methods, the emphasis on critical thinking, and the integration of digital competences in the academic curriculum. It also outlines prospects for further research aimed at enhancing the quality of students' written proficiency, strengthening institutional mechanisms of academic integrity, and promoting sustainable academic development within a global educational ecosystem.

Keywords: scholarly communication, textual competence, academic integrity, interdisciplinary approach, communicative literacy, institutional support, educational environment, digital transformation, professional development.

Вступ

Сучасна система вищої освіти України зазнає трансформацій, спрямованих на підвищення якості підготовки фахівців, здатних ефективно діяти в умовах глобалізованого освітнього та наукового простору. У цьому контексті особливої ваги набуває проблема розвитку академічного письма (далі – АП) як важливого складника професійної й наукової компетентності майбутніх спеціалістів. АП є не лише засобом фіксації наукової інформації, але й інструментом мислення, аналізу, аргументації та наукової комунікації, що зумовлює його вагому роль у формуванні академічної культури здобувачів вищої освіти.

Проте сучасний стан розвитку АП у вищій школі України засвідчує наявність низки проблем, зокрема недостатню сформованість академічних навичок у здобувачів, слабку інтеграцію курсів АП в освітні програми, а також обмежену кількість науково обґрунтованих методик, що враховують специфіку компетентнісного підходу. Це зумовлює необхідність перегляду педагогічних стратегій і створення ефективних механізмів формування академічної компетентності здобувачів освіти.

Компетентнісний підхід, який нині визначається як провідна парадигма розвитку освіти в Україні та Європі, надає нові можливості для вдосконалення процесу навчання АП. Він дає змогу трактувати цей процес не лише як засвоєння лінгвістичних норм, а як комплексне формування комунікативних, когнітивних, соціальних і аналітичних умінь, необхідних для ефективної наукової діяльності. Застосування компетентнісного підходу спрямовує освітній процес на досягнення результату, що передбачає сформовану здатність здобувача самостійно використовувати набуті знання в практичних і дослідницьких ситуаціях.

Отже, актуальність дослідження компетентнісного підходу до розвитку АП у вищій освіті України зумовлюється потребою у формуванні високого рівня академічної грамотності майбутніх фахівців, необхідністю підвищення якості освітнього процесу та гармонізації національної системи вищої освіти з європейськими стандартами. З наукового погляду проблема є вагомою, оскільки потребує ґрунтовного теоретичного осмислення сутності АП як педагогічного феномена та виокремлення дієвих методологічних засад його формування. З практичної позиції її актуальність зумовлена необхідністю вдосконалення освітніх програм, належної підготовки викладачів до реалізації компетентнісного підходу та створення інноваційних навчальних засобів, орієнтованих на розвиток академічної культури здобувачів і підвищення конкурентоспроможності української вищої освіти у світовому просторі.

Проблематика компетентнісного підходу у вищій освіті посідає одне з провідних місць у сучасних педагогічних дослідженнях. Зокрема, Н. Погранична, Н. Савчук та Г. Акопян розглядають інтеграцію теорії та практики під час підготовки фахівців і підкреслюють орієнтацію освіти на формування професійних і комунікативних компетентностей [1]. Концептуальні засади впровадження компетентнісної парадигми розвитку вищої професійної освіти детально аналізують В. Стинська, З. Яцишин та І. Кліщ, окреслюючи загальні методологічні орієнтири трансформації освітніх програм у національному контексті [2].

Систематизацію основних компетентностей і їхньої змістовної структури здійснюють Н. Мукан (N. Mukan), Н. Чубинська (N. Chubinska), Г. Чонжун (G. Zhongjun) [3] та С. Паламар [4]. Концептуальне тлумачення сутності компетентнісного підходу як інструменту підвищення якості освіти пропонує Н. Романчук [5]. Порівняльний огляд міжнародних практик, що дає змогу зіставити українські підходи з глобальними трендами, надають А. Підпригора, Ю. Хворостіна, М. Острога М. [6]. Принципи реалізації компетентнісного підходу у вищій школі аналізує О. Друганова [7].

Окрема група публікацій присвячена безпосередньо питанням АП. Так, І. Серебрянська трактує АП як міждисциплінарну освітню практику, що формує критичне мислення, інформаційну й комунікативну компетентності [8]. Необхідність методико-дидактичної інтеграції курсу «Академічне письмо» в освітні програми й важливість розроблення єдиних критеріїв оцінювання академічних текстів обґрунтовують М. Козолуп, Р. Комар Р. [9] та О. Рубчак і Р. Ленда [10]. Практичні інструменти АП демонструє В. Луначек [11]. Проблеми опанування АП здобувачами нефілологічних спеціальностей, особливості використання цифрових освітніх середовищ і жанрові характеристики національного академічного тексту висвітлюють А. Кісельова [12], І. Харченко [13], С. Глушук [14] та С. Шестакова, О. Фенцик і Т. Недашківська [15].

На потенціалі віртуальної реальності (далі – VR) у створенні індивідуалізованих освітніх траєкторій, що сприяє формуванню компетентностей здобувачів через активну взаємодію з цифровим середовищем, акцентують Н. Курасова, К. Степанова та Г. Різак. Автори підкреслюють, що застосування VR-технологій забезпечує розвиток критичного мислення, креативності та комунікативних навичок, які є важливими для академічного письма [16]. Змішане навчання як інноваційну модель організації освітнього процесу у вищій школі України, що поєднує традиційні та дистанційні методи, розглядають І. Червінська (I. Chervinska), Н. Мельник (N. Melnyk) і Н. Галяк (N. Galyak) [17], підкреслюючи, що впровадження такої моделі сприяє розвитку самостійності й відповідальності здобувачів освіти, які становлять важливі компоненти компетентнісного підходу до формування навичок академічного письма. Узагальнені результати цих праць засвідчують орієнтацію української вищої освіти на інноваційність і особистісно орієнтоване навчання, що органічно узгоджується з концепцією компетентнісного підходу.

Водночас аналіз публікацій виявляє системні прогалини. Домінування теоретико-описових підходів супроводжується недостатністю систематичних емпіричних досліджень із верифікацією педагогічних інтервенцій, нестачею валідизованих інструментів діагностики академічних компетентностей і нечіткістю критеріїв оцінювання результатів у компетентнісному полі. У науковому дискурсі також обмежено опрацьовано питання підготовки викладачів до реалізації компетентнісних технологій, адаптації методик для нефілологічних напрямів та тривалої оцінки стійкості сформованих умінь у цифровому освітньому середовищі. Саме сукупність цих нерозв'язаних питань зумовлює потребу у створенні практично орієнтованих та емпірично підтверджених моделей формування АП в межах компетентнісного підходу.

Метою статті є дослідження особливостей компетентнісного підходу до розвитку АП у вищій освіті України, окреслення основних методичних та організаційних аспектів формування академічних компетентностей здобувачів освіти, а також оцінювання ефективності впровадження відповідних освітніх технологій.

Завдання статті:

- 1) проаналізувати теоретико-методологічні засади компетентнісного підходу у вищій освіті та його роль у формуванні АП;
- 2) визначити чинники, що впливають на ефективність розвитку АП в компетентнісній парадигмі;
- 3) узагальнити досвід вітчизняних та міжнародних практик формування академічних компетентностей.

Результати

Поняття «компетентність» набуло широкого використання в різних сферах суспільного життя та професійної діяльності. Загалом його можна визначити як інтеграцію знань, умінь, навичок, ціннісних орієнтацій та світогляду особистості, що забезпечує здатність ефективно соціалізуватися, здійснювати навчальну діяльність та досягати професійних успіхів. Фундаментом цього поняття є категорія «компетенція», яку розуміють як сукупність особистісних якостей і здатностей, необхідних для реалізації комунікативної, професійної, методологічної та інших видів діяльності [2, с. 140]. Згідно з «Довідником користувача ЄКТС», компетентність (англ. *Competences*) розглядається як здатність використовувати знання, навички та особисті, соціальні та/або методологічні здатності в роботі або навчанні, а також у професійному та особистісному розвитку [18, с. 69].

Компетентнісний підхід у вищій освіті орієнтує освітній процес на формування в здобувачів якостей і здатностей, необхідних для результативного виконання професійних функцій, а також на уніфікацію критеріїв оцінювання освітніх результатів, що забезпечує їхню зрозумілість і застосовність у закладах вищої освіти (далі – ЗВО) різних країн. Сьогодні цей підхід є одним із найпоширеніших завдяки його практичній спрямованості: визначення результатів навчання через систему компетентностей сприяє підготовці фахівця, здатного адаптуватися до динамічних умов професійної діяльності, опановувати нові технології та ефективно взаємодіяти в професійному середовищі. При цьому компетенція постає як нормативна вимога до фахівця, що окреслює необхідний обсяг знань і вмінь, тоді як компетентність відображає реальну здатність застосовувати їх у практичній діяльності [1, с. 3].

Перенесення цих категорій із ділового середовища в педагогічну сферу зумовлене потребою формувати в майбутніх фахівців різнопланові знання та вміння ще на етапі здобуття базової й професійної освіти. Особливо це стосується ЗВО, де компетентнісний підхід дозволяє системно інтегрувати знання, уміння та цінності, що забезпечують формування універсального фахівця. Компетентності можна класифікувати за різними сферами діяльності: управлінську, комунікативну, психологічну, педагогічну, проєктивну, соціальну, конфліктологічну, дослідницьку, іншомовну та інформаційну. Така систематизація демонструє, що сучасний фахівець повинен володіти широким спектром навичок і знань, що забезпечує його універсальність та конкурентоспроможність.

Отже, компетенція трактується як норма або вимога до підготовки фахівця, тоді як компетентність оцінює досягнення цієї норми. Для практичної реалізації компетентнісного підходу у вищій освіті Міністерство освіти і науки України (Наказ №600 від 1 червня 2017 р., у редакції Наказу №1648 від 21 грудня 2017 р.) запропонувало розрізняти інтегральні, загальні та спеціальні (фахові) компетентності [19] (рис. 1).

Інтегральна компетентність узагальнює кваліфікаційний рівень та основні компетентнісні характеристики здобувача

Загальні компетентності є універсальними й важливими для успішної соціальної та професійної діяльності в різних галузях

Спеціальні компетентності безпосередньо пов'язані з предметною галуззю та визначають готовність до виконання професійних завдань

Рис. 1. Компетентності майбутніх фахівців, які формуються у ЗВО

Джерело: сформовано автором на основі [19]

Така класифікація має важливе значення для організації освітнього процесу й розвитку академічного письма в здобувачів, оскільки дає змогу системно поєднувати загальні й фахові навички в межах освітньої програми та забезпечувати їхню послідовну інтеграцію в процес професійної підготовки.

Серед цих компетентностей особливе значення має здатність до АП, оскільки саме вона забезпечує розвиток критичного мислення, умінь аналізу та аргументації, що є необхідними для результативної наукової й професійної діяльності. Відповідно, ЗВО поступово почали приділяти академічному письму більше уваги, проте цей компонент освітньої підготовки часто не виокремлюють як самостійну дисципліну. Здебільшого інтенсивне опанування АП починається на другому (магістерському) рівні, коли здобувачі активно працюють із науковими текстами та виконують кваліфікаційні роботи. Водночас доцільним є впровадження навчання АП вже з першого курсу, оскільки саме на цьому етапі формуються базові мовні, когнітивні та дослідницькі навички, що визначають подальшу академічну та професійну успішність [10, с. 113]. Зокрема, у Сумському національному аграрному університеті дисципліна «Українська мова та академічне письмо» викладається вже з першого курсу, що сприяє ранньому формуванню необхідних академічних компетентностей.

Важливим аспектом є відмінності в трактуванні АП в українській та західній традиціях. В Україні АП розглядається як комплексна дисципліна, що охоплює мовні, гностичні й етичні уміння, формує повагу до авторства та наукових джерел. Натомість у європейській та американській практиці АП часто сприймається як навичка письмової продуктивної діяльності здобувачів, що розвиває творчі та комунікативні компетенції, проте не завжди безпосередньо пов'язана з професійними обов'язками. Для ефективної реалізації компетентнісного підходу в українських закладах вищої освіти важливо поєднати ці традиції, розвиваючи в майбутніх фахівців як практичні, так і дослідницькі вміння письмового наукового спілкування [10, с. 113].

Розвиток АП в умовах компетентнісної парадигми вищої освіти зумовлюється комплексом взаємопов'язаних чинників, серед яких провідне місце посідають особистісні, когнітивні, педагогічні та організаційно-інституційні передумови. Ефективність їх взаємодії визначає рівень сформованості здатності здобувача освіти

продукувати науково обґрунтовані, структурно коректні та стилістично виважені академічні тексти.

Одним із важливих чинників є рівень попередньої мовної та комунікативної підготовки. Здобувач, який володіє базовими навичками критичного читання, лексико-граматичною компетентністю та досвідом роботи з науковими джерелами, легше адаптується до вимог АП та демонструє вищу динаміку розвитку відповідних умінь. Натомість недостатній рівень мовної грамотності знижує здатність до аналітичного опрацювання матеріалу, ускладнює структурування аргументації та зумовлює труднощі в дотриманні норм академічного стилю [14, с. 54].

Вагоме значення має також когнітивна готовність здобувачів до опанування дослідницьких практик, зокрема сформованість навичок логічного мислення, здатність до рефлексії, уміння зіставляти та критично оцінювати джерела інформації. Саме когнітивні стратегії визначають, наскільки здобувач може відтворювати та конструювати наукові тексти, застосовувати методологічні підходи, аргументувати власні висновки та підтримувати їх доказовим матеріалом [4]. Проте навіть за достатнього рівня когнітивної готовності розвиток АП є неможливим без належного педагогічного супроводу, який забезпечує методичне спрямування та структурованість освітнього процесу.

Педагогічні чинники охоплюють характер методичної підтримки з боку викладача, вибір освітніх технологій і дидактичних стратегій. Викладач, який дотримується процесного підходу до навчання письма, використовує поетапне редагування тексту, впроваджує формувальне оцінювання, створює умови для розвитку автономності та відповідальності здобувача. Компетентнісний підхід передбачає не лише засвоєння знань, а й формування здатності досліджувати, аналізувати та репрезентувати інформацію у відповідних академічних жанрах. Важливим є доступ здобувачів до чітких критеріїв оцінювання, змістовного зворотного зв'язку та диференційованих методів роботи, адаптованих до специфіки спеціальності [3].

Організаційно-інституційні чинники передбачають наявність центрів АП, тренінгів з академічної доброчесності, цифрових освітніх платформ і бібліотечних ресурсів. Інституційна підтримка, яка забезпечує здобувачам доступ до консультацій, методичних матеріалів і спеціалізованих курсів, істотно підвищує результативність формування навичок АП. Особливе місце посідає цифрове освітнє середовище, що розширює можливості для пошуку інформації, автоматизованої перевірки текстів, співпраці в групах та дистанційного консультування [14, с. 54].

Не менш вагомим чинником є мотиваційний складник. Внутрішня мотивація до опанування АП формується за умови усвідомлення його практичної значущості для професійного зростання, участі в конференціях, підготовки наукових публікацій та виконання дослідницьких проєктів. Саме мотивація зумовлює готовність здобувача витратити додатковий час на вивчення правил структурування текстів, стилістичні аспекти та вимоги до оформлення джерел [3].

Актуальність дослідження методик навчання АП впливає з трансформації освітнього середовища, зростання міждисциплінарності й домінування цифрових практик у науковому спілкуванні. Сучасні підходи до викладання письма поєднують методологічні інструменти, спрямовані на формування жанрової компетентності, процесні навички створення тексту, дисциплінарно-специфічні норми й використання емпіричних ресурсів (наприклад корпусів текстів) і цифрових платформ для колаборації й оцінювання. Доказова база останніх років демонструє, що інтервенції, які інтегрують кілька компонентів одночасно – жанрове моделювання, поетапну роботу над чернетками, цілеспрямоване навчання рецензування та підтримку цифровими

інструментами – дають стабільно кращі результати щодо когерентності, жанрової адекватності та здатності здобувачів редагувати власні тексти [20].

Процесно-жанровий підхід поєднує роботу над етапами написання (планування, складання чернетки, редагування, підготовка остаточного варіанту) з аналізом типових жанрових структур і риторичних ходів. Упровадження цієї парадигми передбачає демонстрацію зразків цільових текстів, спільне моделювання їхньої структури й послідовне тренування в межах навчального курсу. Результати емпіричних досліджень свідчать про високу ефективність процесно-жанрових інтервенцій у підвищенні когерентності тексту, використанні формульних фраз та забезпеченні аргументативної послідовності, особливо в курсах англійської як академічної мови (EAP) та професійно орієнтованої англійської (ESP). Водночас автори підкреслюють необхідність адаптації жанрових зразків до вимог конкретної дисципліни, щоб уникнути надмірної схематизації наукових висловлювань [20].

Парадигма «письмо в дисциплінах» (*Writing in the Disciplines / Writing across the Curriculum*) підкреслює, що АП має дисциплінарно детерміновані стандарти – від способів аргументації й мовних маркерів до оформлення доказів і візуалізацій. Інтеграція письмових завдань безпосередньо в предметні курси, реалізована через співпрацю методистів і предметних викладачів, підвищує релевантність навчальної діяльності та мотивацію здобувачів, адже завдання відтворюють типові професійні текстові практики. Дослідження останніх років свідчать про позитивний вплив таких програм на перенесення набутих навичок у виконання предметних завдань та на покращення якості дисциплінарних жанрів [21].

Корпусно-інформовані підходи (*data-driven learning, corpus-informed instruction*) надають ефективні інструменти для емпіричного аналізу мовних патернів у реальних наукових текстах. Використання корпусів дозволяє виявляти частотні лексичні одиниці, стійкі фразеологічні конструкції та специфіку зв'язності думок у різних дисциплінах, що сприяє розробці вправ для формування жанрових і лексико-синтаксичних умінь здобувачів. Оглядові та практичні дослідження підкреслюють, що поєднання простих concordance-експериментів із цілеспрямованими завданнями аналізу корпусу підвищує точність формулювань у студентських текстах і покращує використання *reporting verbs* та зв'язок джерел [21].

Колаборативне письмо й формалізоване пір-рев'ю відіграють важливу роль у формуванні здатності критично оцінювати наукові аргументи та вміння редагувати текст на основі зовнішнього фідбеку. Емпіричні дослідження, зокрема систематичні огляди останніх років, показують численні когнітивні й соціальні переваги структурованого *peerfeedback*, серед яких покращення метакогнітивних стратегій, розуміння очікувань рецензування та підвищення якості наукових робіт. Проте виявлені й виклики: без належної підготовки та чітких рубрик пір-рев'ю часто залишається малоефективним, оскільки здобувачі не завжди надають конструктивний або дисциплінарно релевантний зворотний зв'язок. Шляхи підвищення ефективності передбачають тренування здобувачів у методах рецензування та використання стандартизованих рубрик [22].

У контексті цифровізації особливу увагу варто приділяти мультимодальним форматам академічної комунікації та інструментам для спільної роботи. Платформи спільного редагування, сервіси для управління чернетками й автоматизовані інструменти перевірки запозичень є невіддільною частиною методичного арсеналу викладача. Дослідники підкреслюють, що цифрові технології не лише полегшують організацію пір-рев'ю та формативного оцінювання, але й висувають нові вимоги до навчання, зокрема здатність інтегрувати візуалізації, таблиці та дані в науковий дискурс, що має бути відображено в освітніх програмах [20].

Здійснений аналіз сучасних джерел дає змогу стверджувати, що найбільш ефективні педагогічні моделі комбінують жанрову інструкцію, поетапну роботу над текстом, дисциплінарну адаптацію завдань, тренування в пір-рев'ю та використання корпусних і цифрових ресурсів. Для різних спеціальностей доцільно пропонувати диференційовані типи зразків і завдань: гуманітарні дисципліни потребують тренування аргументації й полемічності, природничо-технічні – чіткості структури й оформлення результатів, прикладні – здатності трансформувати дослідження в практико-орієнтований звіт. Основною умовою успіху є підготовка викладачів і наявність чітких рубрик, що роблять процес формативного оцінювання прозорим для здобувачів. Методичні підходи до формування АП наведено в таблиці 1.

Таблиця 1

Методики розвитку навичок АП: основні принципи та застосування

Методика	Основна ідея	Переваги	Типові застосування
Процесно-жанровий підхід	Поєднання етапності написання з вивченням жанрових структур	Розвиток саморедагування; чітка модель написання	EAP, ESP, курси АП
Письмо в дисциплінах (WID/WAC)	Інтеграція письмових завдань у предметні курси	Висока релевантність; перенесення навичок у предмет	Дисциплінарні курси, міжфакультетські програми
Корпусно-інформоване навчання	Використання корпусів для виявлення реальних мовних патернів	Емпірична підстава; підвищення лексичної й стилістичної адекватності	Аналіз reporting verbs, формульних фраз, фразеологізмів
Пір-рев'ю і колаборативне письмо	Формалізоване взаємне рецензування і командна робота над текстом	Розвиток критичного мислення і навичок редагування	Лабораторні звіти, літературні огляди, курсові роботи
Цифрові та мультимодальні практики	Інтеграція інструментів спільної роботи й мультимодальності	Підготовка до сучасної наукової комунікації	Інфографіки, публікації, презентації, онлайн-платформи

Джерело: систематизовано автором на основі [20–22]

Сучасні методики навчання АП найбільш ефективні в тому випадку, коли вони поєднують жанрову ясність, процесну підтримку, дисциплінарну релевантність і освітні ресурси на основі даних (корпуси, цифрові сервіси). Для успішного впровадження необхідні підготовлені викладачі, стандартизовані рубрики та інституційна підтримка – ресурси, які дозволяють трансформувати навчальні практики відповідно до потреб конкретних спеціальностей і ринку праці.

Міжнародна практика останніх п'яти років свідчить про поступовий перехід від ізольованого навчання письма як технічної навички до інтегрованих моделей, що передбачають міждисциплінарні програми, поетапні (process-oriented) підходи, формативне оцінювання, навчання академічній доброчесності та використання цифрових платформ для колаборативної роботи й аналізу корпусів текстів. Ці моделі підкреслюють важливість перенесення письмових навичок у предметні дисципліни

(Writing in the Disciplines / WID, Writing Across the Curriculum / WAC) та акцентують на розвитку здатності до критичного мислення *q* оцінювання джерел [6, с. 48].

Український досвід поєднує елементи транснаціональних практик із власними інституційними ініціативами. На державному рівні Стратегія розвитку вищої освіти України на 2022–2032 роки [23] закладає рамки компетентнісного підходу, що передбачає розвиток основних і предметних компетентностей, поширення цифрових ресурсів та підтримку академічної доброчесності. Водночас у практичній площині зростає кількість університетських центрів АП, курсів з академічної грамотності та ініціатив з упровадження рубрик і формативного оцінювання, багато з яких підтримується міжнародними грантами та партнерствами. Українські практики зосереджені на підготовці здобувачів до наукової комунікації англійською мовою, інтеграції письмових завдань у навчальні дисципліни та застосуванні пір-рев'ю, проте вони стикаються з викликами щодо масштабування та забезпечення єдиних стандартів якості освітніх послуг у різних регіонах країни.

Серед міжнародних практик можна виокремити кілька домінантних трендів. По-перше, у Європі та Північній Америці помітна системна підтримка навичок дослідницької комунікації на рівні університетів та університетських альянсів (наприклад, ініціативи ЄС у межах європейських університетських альянсів), що охоплює підготовку викладачів, створення інституційних центрів підтримки дослідників та впровадження політик, які стимулюють відкриту науку й розвиток умінь роботи з даними. По-друге, набирають популярності корпусно-інформовані підходи та *data-driven learning*, що дозволяють формувати навчальні вправи на основі реальних мовних патернів дисциплінарних текстів. По-третє, цифрові технології широко застосовуються для організації пір-рев'ю, моніторингу прогресу здобувачів та забезпечення доступу до навчальних матеріалів у гібридних і дистанційних форматах. Усі ці практики підкреслюють необхідність поєднання навчальних інтервенцій із системною інституційною підтримкою, зокрема тренінгами для викладачів, використанням рубрик та політик академічної доброчесності [24].

Українські приклади впровадження таких практик стосуються створення університетських центрів АП, інтеграції обов'язкових та вибіркових модулів з академічної грамотності в програми бакалаврату й магістратури, проектів з академічної доброчесності й навчання роботи з електронними ресурсами. Дослідження в Україні також фіксують практики співпраці між методичними центрами та предметними кафедрами для розробки дисциплінарно адаптованих завдань, а також використання рубрик і формативного оцінювання для підвищення прозорості вимог до письмових продуктів здобувачів. Водночас чимало ЗВО стикаються з обмеженнями фінансування, нестачею підготовлених фахівців із методики АП та нерівномірним розподілом ресурсів між містами [24]. Порівняння українських та міжнародних практик формування академічних компетентностей наведено в таблиці 2.

Таблиця 2

Порівняльна таблиця українських та міжнародних практик формування академічних компетентностей (за країнами)

Країна	Система формування академічних компетентностей	Інституційні механізми	Конкретні приклади реалізації	Пріоритети та результати
Україна	Модель комбінованого підходу: інтеграція АП в дисципліни,	Центри АП при ЗВО, модулі в освітніх програмах,	Центри письма у КНУ ім. Шевченка, УКУ, КПП; онлайн-	Поступове розширення інфраструктури, активна

	тренінги доброчесності, упровадження цифрових ресурсів	політика академічної доброчесності	курси МОН «Академічна доброчесність»; цифрові платформи Moodle і Google Workspace	імплементация цифрових інструментів, але нерівномірність між регіонами
США	Структурована система WAC/WID та Writing Centers; акцент на формативному оцінюванні та пір-рев'ю	Writing Centers, Writing Fellows, обов'язкові курси «First-Year Writing»	Purdue OWL, Dartmouth Writing Program, Harvard Writing Center	Високий рівень стандартизації, розгалужена мережа центрів, формативні рубрики, культура пір-рев'ю
Велика Британія	Genre-based learning + Academic Literacies; міждисциплінарний підхід	Центри навчальної підтримки, підготовка викладачів через Advance HE	The University of Edinburgh Institute for Academic Development; UCL Writing Lab	Уніфікація стандартів АП, увага до жанрової структури текстів, системна підтримка викладачів
Канада	Інтегрований підхід: WID/WAC + digital literacy; акцент на інклюзивні стратегії	Writing and Communication Centres; використання AI-інструментів для навчання	University of Waterloo Writing and Communication Centre; Concordia University Writing Centre	Розвиток мультимодальних форм письма; інклюзія, підтримка багатомовних здобувачів
Франція	Транснаціональні програми ЄС; акцент на науковій комунікації французькою та англійською	Центри підтримки досліджень, програми Master Recherche	Sorbonne Université – Centre d'appui à la pédagogie; Université Lyon 2 – ateliers d'écriture académique	Формування двомовної академічної комунікації; системна політика відкритої науки
Німеччина	Дуалістична модель: академічне письмо + текстологічна підготовка; корпусно-орієнтовані практики	Schreibzentren (центри письма), програми для PhD та Master	Humboldt-Universität Schreibzentrum; Universität Bremen Schreibwerkstatt	Акцент на науковій аргументації та методологічній грамотності; використання цифрових корпусів
Фінляндія	Competence-based learning + інтегроване «писання в дисциплінах» + медіаграмотність	Learning Labs, language centres, міжкафедральні проекти	University of Helsinki Language Centre; Aalto University Writing Clinic	Висока стандартизація компетентностей; системна інтеграція цифрових інструментів
Польща	Поєднання європейських практик та локальних дисциплінарних	Курси АП в бакалавраті; міжуніверситетські проекти	University of Warsaw Academic Writing Courses; Jagiellonian University	Поширення курсів для першокурсників, практики перевірки на

	вимог; акцент на академічній доброчесності		Doctoral School workshops	плагіат, розвиток доброчесності
Швеція	Студентоцентрований підхід + пір-рев'ю + критичне мислення	Writing Support Units; формувальне оцінювання	Stockholm University Academic Writing Service; Uppsala University Språkverkstaden	Усвідомлене формування дослідницької культури; акцент на рефлексії та критичному аналізі

Джерело: систематизовано автором на основі [6; 24]

Аналіз показує, що в більшості розвинених країн, таких як США, Велика Британія, Канада, Німеччина, Фінляндія та Швеція, система розвитку АП має комплексний і структурований характер, спирається на усталені традиції *Writing Centers*, обов'язкові курси АП й формативне оцінювання. Ці моделі орієнтовані на розвиток критичного мислення, міждисциплінарності, академічної доброчесності та використання цифрових технологій в освітньому процесі.

Українська модель наразі перебуває на етапі становлення, поєднуючи елементи закордонного досвіду з національними освітніми реаліями. Значний поступ спостерігається у впровадженні центрів АП, цифрових платформ та політики академічної доброчесності. Водночас залишається проблема нерівномірності розвитку між регіонами та недостатньої інтегрованості таких ініціатив в освітні програми. Порівняльний аналіз свідчить, що для підвищення ефективності української системи варто посилити інституційний рівень підтримки, стандартизувати критерії оцінювання письмових робіт, а також розширити практику міждисциплінарного навчання й пір-рев'ю, які вже довели свою результативність у провідних країнах світу.

Порівняльне вивчення українського та закордонного досвіду дозволяє виокремити низку узагальнених висновків та практичних рекомендацій. Зокрема, ефективність формування академічних компетентностей значно зростає за умови поєднання дисциплінарних інтервенцій (WID) із процесно-жанровими методами. Водночас інституційна підтримка – через центри письма, тренінги для викладачів та політики академічної доброчесності – є необхідною для сталого впровадження таких підходів. Використання цифрових ресурсів та корпусних даних підвищує предметну релевантність і практичну орієнтованість навчання, а інтеграція пір-рев'ю та формативного оцінювання стимулює мотивацію здобувачів і підвищує якість наукових робіт, проте потребує стандартизованих рубрик і належної підготовки здобувачів до рецензування.

Узагальнення практик також вказує на перспективні напрями подальшого розвитку. По-перше, масштабування тренінгів для викладачів із методики розвитку письмових компетентностей і розробка спільних міжкафедральних програм дасть змогу зменшити розрив між ідеєю компетентнісного навчання та її реалізацією. По-друге, розширення доступу до корпусних ресурсів і інструментів аналізу мовлення сприятиме створенню більш предметно релевантних завдань і прикладів. По-третє, розвиток національних політик академічної доброчесності й стандартизованих методів формативного оцінювання підвищить довіру до академічних результатів і сприятиме співпраці ЗВО. Для України важливим є також зміцнення регіональної мережі центрів академічної підтримки та інтеграція практик у стратегії розвитку ЗВО.

Аналіз українського та міжнародного досвіду показує, що ефективно формування академічних компетентностей досягається через синтез дисциплінарної релевантності, процесної підтримки, інституційної інфраструктури та цифрових ресурсів. Україна

поступово інтегрує кращі міжнародні практики, проте для їхнього сталого й рівномірного впровадження необхідні інституційні рішення (національні й університетські стратегії), інвестиції в підготовку викладачів та розвиток мережі центрів підтримки АП.

Висновки. Результати дослідження підтверджують, що академічне письмо є багатовимірною інтегральною компетентністю, формування якої вимагає системного та узгодженого підходу.

З'ясовано, що сучасні методики навчання АП характеризуються поєднанням процесно-жанрових, комунікативно-орієнтованих та цифрових підходів, які дозволяють адаптувати навчання до потреб здобувачів різних спеціальностей. Порівняльний аналіз показав, що найбільш ефективними є моделі, які інтегрують роботу з науковими жанрами, поетапне редагування тексту, інституційну підтримку через центри АП та широке використання цифрових платформ. Важливою тенденцією є зміщення акценту з формального засвоєння правил на розвиток критичного мислення, дослідницьких навичок та самостійності здобувача.

Доведено, що ефективність формування АП визначається комплексним поєднанням особистісних, когнітивних, організаційних та педагогічних чинників. Важливими є рівень мовленнєвої підготовки, сформованість інформаційно-дослідницьких умінь, мотивація здобувача, ефективність педагогічних стратегій та доступність технологічно розвиненого освітнього середовища. Використання цифрових інструментів суттєво посилює автономність здобувачів, сприяє індивідуалізації освітнього процесу та розширює можливості формування навичок академічної доброчесності.

Порівняння українського та міжнародного досвіду дало змогу визначити спільні й відмінні тенденції у формуванні академічних компетентностей. Міжнародні системи характеризуються високим рівнем інституційної підтримки, стандартизації вимог і поширенням центрів письма, тоді як в Україні процес перебуває на етапі активного становлення. Водночас упровадження цифрових технологій, тренінгів із доброчесності та розвиток міждисциплінарних курсів свідчать про наближення українських практик до європейських та північноамериканських моделей. Особливо значущим є поступове формування культури АП як частини професійної підготовки здобувачів.

Перспективи подальших наукових розвідок полягають у поглибленому вивченні ефективності окремих методичних моделей у різних професійних галузях, розробленні системи оцінювання академічних компетентностей з урахуванням цифрових інструментів, а також дослідженні впливу штучного інтелекту на формування АП. Доцільним є аналіз педагогічних стратегій, які забезпечують інтеграцію міждисциплінарного письма, розвиток дослідницької автономності здобувачів та розширення можливостей саморефлексії у процесі створення наукових текстів. Такі напрями зумовлені потребами сучасної освіти та тенденціями глобальної академічної комунікації, які визначатимуть формування компетентностей майбутніх фахівців.

Список використаних джерел

1. Погранична Н. М., Савчук Н. В., Акоюн Г. М. Компетентнісний підхід у вищій освіті: інтеграція теорії та практики в підготовці фахівців. *Академічні візії*. 2025. Вип. 41. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/1734> (дата звернення: 10.09.2025).
2. Стинська В., Ящишин З., Кліщ І. Компетентнісний підхід у вищій професійній освіті України. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи*. 2021. Вип. 79. Т. 2. С. 139–142. URL:

<https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/34645/Stynska.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення: 10.09.2025).

3. Mukan N., Chubinska N., Zhongjun G. Competency-based approach in higher education: The main concepts. *Академічні візії*. 2023. Вип. 17. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/475> (дата звернення: 10.09.2025).

4. Паламар С. Компетентнісний підхід як методологічний орієнтир модернізації сучасної освіти. *Освітологічний дискурс*. 2018. Вип. 1–2 (20–21). URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/23964/1/Palamar_S_P%20PPD_PI_2018.pdf (дата звернення: 10.09.2025).

5. Романчук Н. Компетентнісний підхід в освіті: концепції, суть, зміст. *Науковий вісник МНУ імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки*. 2018. № 4 (63). С. 119–122. URL: <http://mdu.edu.ua/wp-content/uploads/Ped-visnyk-63-2019-23.pdf> (дата звернення: 10.09.2025).

6. Підпригора А., Хворостіна Ю., Острога М. Впровадження компетентнісного підходу вищу освіту крізь призму світових освітніх практик. *Освіта. Інноватика. Практика*. 2022. Т. 10. № 3. С. 44–50. DOI: 10.31110/2616-650X-vol10i3-005

7. Друганова О. М. Компетентнісний підхід у вищій освіті України: історико-педагогічний аспект. *Компетентнісний підхід у вищій школі: теорія та практика: монографія*. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2021. С. 13–39. URL: <https://ekhnuir.karazin.ua/server/api/core/bitstreams/96f31552-f2ef-430b-907c-5720e4c53554/content> (дата звернення: 10.09.2025).

8. Серебрянська І. «Основи академічного письма» в закладах вищої освіти: міждисциплінарне спрямування. *Освітологічний дискурс*. 2021. Вип. 32. № 1. 2021. DOI: <https://doi.org/10.28925/2312-5829.2021.1.6>

9. Козолуп М., Комар Р. Навчання академічного письма у вищій школі: теоретико-методологічні засади. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2020. Вип. 29. Т. 2. С. 220–225, DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863.2/29.209471>

10. Рубчак О., Ленда Р. Особливості викладання академічного письма у вищій школі. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологія»*. 2023. Вип. 16(84). С. 112–115. URL: <https://journals.oa.edu.ua/Philology/article/view/3773> (дата звернення: 10.09.2025).

11. Луначек В.Е. Компетентнісний підхід як методологія професійної підготовки у вищій школі. *Публічне управління: теорія та практика*. 2013. № 1 (13). С. 155–162. URL: https://www.researchgate.net/publication/330764723_KOMPETENTNISNIJ_PIDHID_AK_ME_TODOLOGIA_PROFESIJOI_PIDGOTOVKI_U_VISIJ_SKOLI (дата звернення: 10.09.2025).

12. Кісельова А. А. Основні аспекти опанування академічного письма здобувачами освіти нефілологічних спеціальностей. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія*. 2024. Вип. 70. DOI: <https://doi.org/10.32782/2409-1154.2024.70.5>

13. Харченко І. І. Формування навичок академічного письма майбутніх фахівців нефілологічного профілю в умовах інформаційно-освітнього середовища. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. 2023. Вип. 64. Т. 2. С. 347–351. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/64-2-55>

14. Глушук С. В. «Основи академічного письма» як обов'язковий компонент підготовки здобувачів вищої освіти освітнього ступеня «бакалавр». *Інноваційна педагогіка*. 2024. Вип. 73. С. 53–56. URL: <http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2024/73/12.pdf> (дата звернення: 10.09.2025).

15. Шестакова С.О., Фенцик О.М., Недашківська Т.Є. Аналіз жанрових особливостей академічного письма української мови. *Вісник науки та освіти*. 2023. Вип. 7 (13). С. 315–327. DOI: 10.52058/2786-6165-2023-7(13)-315-327
16. Курасова Н., Степанова К., Різак Г. Роль віртуальної реальності у створенні індивідуалізованих освітніх траєкторій для студентів. *Horizons of Innovation: Conference on Multidisciplinary Trends in Science 2024*. Futurity Research Publishing, 2024. С. 154–159. URL: <https://futurity-publishing.com/wp-content/uploads/2024/02/Kurasova-N.-Stepanova-K.-Rizak-G.2024.pdf> (дата звернення: 10.09.2025).
17. Chervinska I., Melnyk N., N. Galyak N. Blended learning as an innovative organization of the educational process in higher education institutions of Ukraine. *Journal of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University*. 2023. Vol. 10. № 1. P. 216–224 DOI:10.15330/jpnu.10.1.216-224
18. Європейська кредитна трансферно-накопичувальна система: довідник користувача / пер. з англ.; за ред. д-ра техн. наук, проф. Ю. М. Рашкевича та д-ра пед. наук, доц. Ж. В. Таланової. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2015. 106 с. URL: https://osvita.kpi.ua/sites/default/files/downloads/ECTS_Users_Guide-2015_Ukrainian.pdf (дата звернення: 10.09.2025).
19. Методичні рекомендації щодо розроблення стандартів вищої освіти: Затверджено Наказом Міністерства освіти і науки України від «01» червня 2017 № 600 (у редакції наказу Міністерства освіти і науки України від «21» грудня 2017 № 1648). URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/vishcha-osvita/rekomendatsii-1648.pdf> (дата звернення: 10.09.2025).
20. Peungcharoenkun T., Waluyo B. Implementing process-genre approach, feedback, and technology in L2 writing in higher education. *Asian-Pacific Journal of Second and Foreign Language Education*. 2023. Vol. 8. Article 34. DOI: <https://doi.org/10.1186/s40862-023-00211-7>
21. Curry N., McEnery T. Corpus linguistics for language teaching and learning: A research agenda. *Language Teaching*. 2025. Vol. 58. № 2. P. 232–251. DOI: 10.1017/S0261444824000430
22. Wei Y, Liu D. Incorporating peer feedback in academic writing: a systematic review of benefits and challenges. *Front Psychol*. 2024 Vol. 15. Article 1506725. DOI: 10.3389/fpsyg.2024.1506725
23. Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки. Документ 286-2022-р. Прийняття від 23.02.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-2022-%D1%80#Text> (дата звернення: 10.09.2025).
24. Богдашина О. М. Академічне письмо: позитивістські традиції та сучасні наукові вимоги. *Академічна культура дослідника в освітньому просторі: європейський та національний досвід*: збірник матеріалів V Міжнародної науково-практичної конференції (м. Суми, 12-13 травня 2022 року). Суми: Видавництво СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2022. С. 13–16. URL: https://fisf.sspu.edu.ua/images/2022/umil/zbirnik_akademichna_kultura_2022_r_11228_47a46.pdf (дата звернення: 10.09.2025).